

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

СТАНОВИЩЕ

от

Министерския съвет на Република България
по конституционно дело № 8 за 2004 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛЮ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение на Конституционния съд от 21 септември 2004 г. сме конституирани като заинтересувана страна по конституционно дело № 8 за 2004 г., образувано по искане на главния прокурор на Република България за установяване на противоконституционност на § 2 в частта, с която се изменя чл. 26, ал. 6 относно думите “както и за престъпления, извършени преди внасянето на обвинителния акт, но невключени в него”; § 6, т. 5, с който се изменя ал. 7 на чл. 43; § 39, т. 2, с който се изменя ал. 2 на чл. 193 в частта “или невменяем”; § 44, с който се допълва ал. 2 на чл. 206 в частта “както и когато вещта принадлежи на дееца, но е обременена със залог”; § 49, с който се създава нова ал. 3 на чл. 217; § 82, с който се създава нова ал. 2 на чл. 343; § 83, с който се създава ал. 2 на чл. 343а и § 90 от преходните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 92 от 2002 г.), както и за установяване на несъответствие на § 2 в частта, с която се изменя чл. 26, ал. 6 относно думите “както и за престъпления, извършени преди внасянето на обвинителния акт, но невключени в него”; § 49, с който се създава нова ал. 3 на чл. 217; § 82, с който се създава нова ал. 2 на чл. 343 и § 83, с който

се създава ал. 2 на чл. 343а от Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 92 от 2002 г.) с Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи.

1. Относно твърдението за противоречие на § 2 в частта, с която се изменя чл. 26, ал. 6 от НК относно думите “както и за престъпления, извършени преди внасянето на обвинителния акт, но невключени в него” с чл. 6, ал. 2 от Конституцията и за несъответствие с чл. 6, т. 1 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС):

В искането на главния прокурор на Република България се твърди, че горесцитираното допълнение в чл. 26, ал. 6 от Наказателния кодекс (НК) е в пряко противоречие с принципа за равенство на гражданите пред закона по чл. 6, ал. 2 от Конституцията и с изискването за справедлив съдебен процес по чл. 6, т. 1 от ЕКЗПЧОС, тъй като на прокурора била предоставена възможност при съставяне на обвинителния акт да преценява по собствено усмотрение кои престъпления да включи в него и кои да остави за друг обвинителен акт, в резултат на което се ликвидирало понятието “продължавано престъпление” като единна престъпна дейност и то се превръщало в процесуална възможност няколко престъпления да се разглеждат заедно и за тях да се определя общо наказание.

С § 2 от Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ЗИДНК) се възстановява институтът на продължаваното престъпление, който беше отменен през 1997 г. по съображения, че пречи на борбата с престъпността. Механичното разделяне на единното продължавано престъпление на отделните деяния, от които се състои, за да се наказват те поотделно, беше преценено от законодателя за прибързано и юридически необосновано и институтът беше възстановен през 2002 г. в редакцията, в която текстът се е прилагал в продължение на много години и с допълнението в ал. 6 на чл. 26. Не подкрепяме доводите на главния прокурор и смятаме, че оспорената като противоконституционна част от разпоредбата на чл. 26, ал. 6 гарантира едновременно както бързината и ефективността на наказателното производство (основна цел на законодателя при отмяната на продължаваното престъпление), така и равенството на гражданите пред закона чрез привеждане на наказанието в съответствие с извършеното престъпление (основна цел на законодателя при възстановяването на института на продължаваното престъпление). Така постигнатият баланс между тези цели е в съответствие с разпоредбите на Конституцията.

С разпоредбата на чл. 26, ал. 6 в частта й “както и за престъпления, извършени преди внасянето на обвинителния акт, но невключени в него” не се променя правната характеристика и същност на института на продължаваното престъпление. По начало институтът на продължаваното престъпление (чл. 26, ал. 1-5) съдържа правната фикция, че множеството деяния, осъществяващи признаците на едно и също по вид престъпление, са едно престъпление, което се наказва с едно наказание. В определени законово регламентирани случаи законодателят изключва прилагането на тази правна фикция (което

безспорно е правно допустимо и възможно) и третира отделните деяния като отделно наказуеми престъпления, дори да има връзка между тях. Тези случаи са регламентирани в чл. 26, ал. 6: за престъпление против личността на различни граждани, за престъпления, извършени след внасянето на обвинителния акт в съда и за престъпления, извършени преди внасянето на обвинителния акт в съда, но невключени в него. Идеята на законодателя при въвеждането на третото изключение през 2002 г. (чиято конституционосъобразност се оспорва от главния прокурор) е това изключение да се прилага само в случаите, в които едно деяние не е разкрито и доказано и поради това обективно не може да бъде включено в обвинителния акт, макар да представлява част от продължавано престъпление, а не по субективната преценка на прокурора дали да включи или не в обвинителния акт едно или друго деяние, което от обективна и субективна страна представлява продължавано престъпление. Ако на по-късен етап това деяние бъде разкрито и доказано, то ще бъде третирано като самостоятелно престъпление, за което ще се наложи отделно наказание. Чрез това законодателно решение се ограничава възможността да се отменя присъдата и да се възобновява наказателното производство, ако след осъждането се разкрие друго извършено деяние при условията на продължавано престъпление, с което се постига бързина и ефективност на наказателния процес. Същевременно по този начин се ограничава възможността невключването на някое деяние в обвинителния акт по субективна преценка на прокурора да остане ненаказано, с което се гарантира принципа на равенството на гражданите пред закона, че за извършването на всяко деяние, обявено от закона за престъпление се налага съответно наказание (независимо дали е отделно или общо, наказанието се определя от правилата на наказателния закон, а не по субективна преценка на правоприлагащия орган). По тези съображения искането на главния прокурор е неоснователно.

Искането на главния прокурор е и необосновано, тъй като тезата му за противоконституционност на уредбата изхожда от презумпцията за недобросъвестни действия на прокурорите при прилагането ѝ. По принцип правилното прилагане на закона е отговорност не на законодателя, а на правоприлагащите органи, а в частност правилното прилагане на наказателния закон от конституционно определените органи да привличат към отговорност лицата, извършили престъпление, е въпрос на законосъобразно, компетентно и добросъвестно изпълнение на възложените им правомощия, а не на конституционосъобразност на законовата уредба. А аргументите, които се привеждат в искането са примери именно за евентуално неправилно и недобросъвестно прилагане от прокурорите на оспорваната част от разпоредбата, а не за противоречието ѝ с Конституцията.

Разпоредбата не противоречи и на чл. 6, т. 1 от ЕКЗПЧОС, тъй като той не съдържа задължителни предписания за договарящите страни относно конкретните законодателни решения, осигуряващи провеждането на справедлив процес. В този смисъл какви конкретни законови правила регулират въпросите, свързани с различните форми на усложнена

престъпна дейност, е въпрос на вътрешното наказателно законодателство на всяка държава. Важното е тези правила да не засягат или ограничават неоснователно правата на гражданите. С оспорената част от разпоредбата на чл. 26, ал. 6 не се създават предпоставки за провеждане на несправедлив наказателен процес, тъй като се нея се осигурява съответност на наложеното наказание на извършеното престъпление и се гарантира спазването на разумен срок за провеждане на наказателното производство, като се ограничава възможността за възобновяване на наказателни дела. А спазването на разумен срок за провеждане на наказателното производство е основен критерий по чл. 6, т. 1 от ЕКЗПЧОС за справедлив съдебен процес. Въпросът пък за евентуално неправилно и неточно прилагане на наказателния закон от органите на досъдебното производство не е въпрос, отнасящ се до съответствието на закона с международен договор, по който Република България е страна.

2. По твърдението за противоречие на § 6, т. 5, с който се изменя чл. 43, ал. 7 от НК, с чл. 4 от Конституцията:

В искането на главния прокурор се твърди, че в разпоредбата на чл. 43, ал. 7 е предвидена възможност за налагане на наказание, което все още не съществува в Наказателния кодекс, с което се нарушава принципа на правовата държава по чл. 4, ал. 1 от Конституцията.

Със ЗИДНК (ДВ, бр. 92 от 2002 г.) и ЗИДНК (ДВ, бр. 26 от 2004 г.) се отлага влизането в сила от 1 януари 2005 г. на разпоредбите от НК, въвеждащи наказанието пробация. Действително неотлагането на влизането в сила от 1 януари 2005 г. на чл. 43, ал. 7, уреждащ хипотеза на замяна на наказанието поправителен труд с наказанието пробация, е законодателен пропуск. Безспорно обаче волята на законодателя е да отложи влизането в сила на всички разпоредби, които се отнасят до наказанието пробация, поради което е очевидно, че пропускът за неотлагане влизането в сила на разпоредба, съдържаща уредба на пробацията, е техническа грешка. Тази техническа грешка действително създава вътрешно противоречие в закона, но то не е конституционно нетърпимо.

Конституционният съд е имал възможност да се произнесе в такъв смисъл с Решение № 14 от 2000 г. по к. д. № 12 за същата година, в което се казва:

“Съдът отбелязва, че изложените доводи за вътрешни противоречия във възприетата законодателна уредба и неясноти при нейното тълкуване не са достатъчни за обявяването на съответните разпоредби за противоконституционни. Последователното провеждане на подобно разбиране би означавало да се признае на Конституционния съд компетентност за проверка на съответствие на “законите със законите”, нещо, което Конституцията не предвижда. Въвеждането на изискване за вътрешна съгласуваност на законовата уредба има отношение към принципа на правовата държава, но само при условие, че установеното противоречие по характер и степен е конституционно нетърпимо. Вътрешното противоречие в закона трябва да засяга конституционни ценности и норми, за

да бъде въздигнато в основание за обявяване на конкретни норми за противоконституционни.”

В Решение № 3 от 2002 г. по к. д. № 11 за същата година Конституционният съд приема, че:

“Възможната несъгласуваност между различни законови норми може да бъде основание за противоконституционност единствено в случаите, когато тази несъгласуваност води до нарушаване на конституционни принципи и норми. Във всички останали случаи такава несъгласуваност е проблем на законодателното усъвършенстване и може да бъде преодоляна с последващи законодателни актове.”

Предвид цитираните доводи на Конституционния съд смятаме, че техническата грешка, допусната с влизането в сила на чл. 43, ал. 7, не е от категорията на вътрешните законови противоречия, които са конституционно нетърпими, тъй като грешката може да бъде преодоляна чрез приемане от Народното събрание на законово изменение. Не следва да бъде игнориран и фактът, че дори и без законово изменение, тази грешка в близко бъдеще ще бъде преодоляна – от 1 януари 2005 г., когато ще влязат в сила всички разпоредби от НК, които се отнасят до наказанието пробация.

3. По твърдението за противоречие на § 39, т. 2 с който се изменя ал. 2 на чл. 193 от НК в частта “или невменяем”:

В искането на главния прокурор се твърди, че едно лице може да бъде обявено за невменяемо, само след като се приложи юридическият критерий по чл. 33, ал. 1 от НК и че продавачът на алкохолни напитки не е този, който може да преценява вменяемостта. Не се посочва на кой текст от Конституцията тази част от разпоредбата противоречи, но ако се има предвид чл. 4, ал. 1 за принципа на правовата държава и ако Конституционният съд допусне за разглеждане по същество искането на главния прокурор и в тази част, считаме, че то е неоснователно.

Безспорно идеята на законодателя при определяне състава на престъплението по чл. 193, ал. 2 не е продавачът на алкохол да преценява юридическия критерий по чл. 33 от НК за невменяемост. Като е използвал израза “невменяем”, законодателят е направил опит да избегне примерното изброяване на медицински термини, с които да определи обекта на престъплението по тази разпоредба. Ако в нормата законодателят беше предпочел неизчерпателното посочване на такива външни проявления на физическо и психическо състояние или поведение, които видимо са в отклонение от нормалните, този подход би довел до нарушаване на конституционния принцип за правовата държава, тъй като е правно недопустимо в наказателна норма обектът на престъплението да се посочва чрез примерно, неизчерпателно изброяване. В оспорената част от разпоредбата законодателят е определил обекта на престъплението по житейски, а не по юридически критерий (очевидно е, че субектът на това престъпление - продавачът на алкохолни напитки не може да прилага юридическия критерий по чл. 33, ал. 1 от НК за невменяемост), след като е преценил, че в живота не е трудно да се разпознаят хората с такива отклонения от нормалното като тежки

форми на умствена недоразвитост или на психическо разстройство, които са видими и разпознаваеми от всеки човек.

Съставът на престъпление по чл. 193, ал. 2 е в съответствие със задължението, което произтича от чл. 51, ал. 3 от Конституцията държавата да осигури особена закрила на лицата с физически и психически увреждания. Продажбата на алкохол на такива хора за лична употреба би утежило тяхното физическо и психическо състояние и може да доведе до тежки последици не само за техния живот и здраве, но и за живота и здравето на други хора. При преценката за съответствието на една законова разпоредба с Конституцията се преценява и значимостта на конституционните ценности, които тя защитава. Като обявява за наказуемо общественоопасното деяние по чл. 193, ал. 2, законодателят осигурява една от възможните законови мерки в областта на наказателното право, които държавата предприема за закрила на лицата с физически и психически увреждания. На значимостта на конституционно защитаваната с чл. 51, ал. 3 цел отговаря законовата уредба в чл. 193, ал. 2 от НК. Затова правната непрецизност на законовото понятие “невменяем” не е от вида на законовите вътрешни противоречия, които са конституционно нетърпими, защото засягат конституционни ценности и норми. Такъв извод може да се направи и съобразно цитираните в т. 2 от становището Решение № 14 от 2000 г. и Решение № 3 от 2002 г. на Конституционния съд.

Следва да се отбележи, че съставът на престъплението по чл. 193 в тази редакция е въведен още при приемането на НК през 1968 г. При измененията на разпоредбата след това (ДВ, бр. 28 от 1982 г.; ДВ, бр. 89 от 1986 г.; ДВ, бр. 10 от 1993 г. и ДВ, бр. 92 от 2002 г.) промените са се отнасяли основно до размера на наказанието, но не и относно обекта на това престъпление – непълнолетни и невменяеми. Вероятно при прилагането на тази разпоредба в продължение на много години правоприлагащите органи не са срещали особени трудности за разкриването и наказването на това престъпление, тъй като в противен случай неточният закон израз щеше да бъде предмет или на законово изменение, или на тълкувателно решение на съдебната власт за преодоляване на противоречива съдебна практика на наказателните съдилища в страната. Все в тази връзка прави впечатление, че не се оспорва ал. 1 на чл. 193, която урежда състав на престъпление, чийто обект също са невменяемите. Такъв подход не гарантира спазването на принципа на правовата държава по чл. 4, ал. 1 от Конституцията, защото конституционните принципи не следва да се прилагат избирателно.

4. Относно твърденията за противоречие на § 44, с който се допълва ал. 2 на чл. 206 от НК в частта “както и когато вещта принадлежи на дееца, но е обременена със залог” и на § 49, с който се създава ал. 3 в чл. 217 в НК с чл. 4 от Конституцията, както и за несъответствие на § 49 с чл. 6, ал. 2 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи:

В искането на главния прокурор се твърди, че съставите на престъпленията по § 44 и § 49 от ЗИДНК са произволно формулирани и последиците от това се отразяват

съществено върху предвидените наказания, което е в противоречие с чл. 4 от Конституцията, тъй като се нарушава конституционния принцип на справедливостта, иманентен за правовата държава. Твърди се, че не може да има състав на престъплението обсебване, когато вещта е собственост на дееца и той не я владее и пази, в какъвто смисъл е допълнението в ал. 2 на чл. 206. Съставът пък по новата ал. 3 на чл. 217 бил класически пример на обсебване, тъй като урежда разпореждане с чужда вещ, която деецът пази, а не е злоупотреба на доверие.

В Решение № 14 на Конституционния съд от 2000 г. по к. д. № 12 за същата година се казва:

”Основните конституционни принципи, относими към престъпленията, се съдържат в разпоредбата на чл. 5, ал. 3 от Конституцията, според която “Никой не може да бъде осъден за действие или бездействие, което не е било обявено от закона за престъпление към момента на извършването му”. Това са принципът на законоустановеност на престъпленията (едно деяние може да бъде обявено за престъпление само със закон) и забраната за обратно действие на (по-строгия) наказателния закон... Съгласно първия от споменатите конституционни принципи обявяването на определено деяние (действие или бездействие) за престъпление е изключително правомощие на Народното събрание. Народното събрание е единственият държавен орган, който може да приема закони (чл. 8 и чл. 86, ал. 1 от Конституцията), и само то със закон може да обяви едно деяние за престъпление. Разбира се, правото на законодателя да криминализира едно деяние, като го обяви за престъпление, не изключва конституционния съдебен контрол върху наказателноправни норми... Въпросите, отнасящи се до отделните признаци (състава) на престъплението, се решават в съответствие с наказателната политика на законодателя и не съществуват изрични конституционни предписания в тази насока. Достатъчно е да се спазят изискванията за яснота и прецизност на наказателноправните норми в степен, която позволява на възможните субекти на престъпление да преценяват и контролират своето поведение.”

В разпоредбата на чл. 206 са формулирани основен и специални състави на престъплението обсебване. Съгласно допълнението в разпоредбата на ал. 2 на чл. 206 обсебване има и когато вещта, принадлежи на дееца, но е обременена със залог и деецът се разпореди с нея неправомерно, без да запази правата на заложния кредитор. Определянето на престъплението по чл. 206, ал. 2 като обсебване не противоречи на принципите по чл. 5, ал. 3 от Конституцията и отразява наказателната политика на законодателя да криминализира като именно такъв вид престъпление поведението на заложния длъжник, с което умишлено се увреждат интересите на заложните кредитори, като се противодейства неправомерно на законно провеждане на изпълнителен процес и на извънсъдебно принудително изпълнение. От друга страна, разпоредбата е и достатъчно ясна и прецизна и не представлява произволно формулиран състав на престъплението обсебване, защото заложното право по своята правна същност е вид вещно право, което

ограничава правото на собственост на залогодателя и му забранява да извършва разпоредителни сделки с вещта, които биха накърнили правата на заложния кредитор – залогоприемател. Заложното право дава права на залогоприемателя не само да държи заложената вещ, докато бъде удовлетворен за вземането, което тя обезпечава, но и да предизвика продаването ѝ чрез съдебен изпълнител на публична продажба или сам да я продаде, за да бъде удовлетворен по предпочитание от нейната цена (така според чл. 156 - 161 от Закона за задълженията и договорите). При положение, че заложното право дава такива големи права на залогоприемателя, а залогодателят – собственик на вещта, е лишен от възможността да извършва разпоредителни сделки със заложената вещ, които засягат заложното право на залогоприемателя, няма нищо нелогично и абсурдно, още по-малко несправедливо, законодателят да нарече обсебване и това деяние, създавайки специален състав на престъплението. Следователно за извършването на това деяние е справедливо да се налага наказание именно за този, а не за друг вид престъпление.

Твърдението, че престъплението по създадената с § 49 от ЗИДНК ал. 3 в чл. 217, според която се наказва за злоупотреба с доверие и този, който се разпореди със запорирана или заложена вещ, оставена му за пазене, по справедливост следвало да се наказва като за престъпление обсебване, също е неоснователно. При договора за залог вещта може да се предаде и на трето лице, което е посочено по взаимно съгласие между залогодателя и залогоприемателя. В този случай между залогодателя и залогоприемателя, от една страна, и от друга, третото лице се сключва договор за влог, който е съчетан и с елементи от договора за поръчка (достатъчно е да се отбележи, че страните по този договор се наричат доверител и довереник). Сходно е положението на третото лице – пазач и при налагане на заповор върху движима вещ. С разпореждане на съдебния изпълнител определена движима вещ на длъжника се предназначава за принудително удовлетворяване на вискателя и тя се предава за пазене на трето лице до нейното продаване. Само съдебният изпълнител може да се разпорежда със запорираната вещ, а на третото лице е доверено да пази вещта до разпореждането с нея.

Сравнителният анализ на разпоредбите на чл. 217, ал. 1 - 3 показва, че деянията, определени от законодателя като престъпление злоупотреба на доверие са твърде сходни от обективна и субективна страна на престъпния състав и без изключение в тези случаи субектът на престъплението (лице, което управлява или пази чуждо имущество по ал. 1; представител или пълномощник по ал. 2; лице, което пази запорирана или заложена вещ по оспорваната ал. 3) са лица, на които с оглед личността им е възложено (доверено) извършването на определени действия, а те съзнателно са накърнили законни интереси на доверителите си. Затова тези деяния са определени от законодателя като престъпление злоупотреба с доверие, за което се налага съответното на това престъпление наказание. По тези съображения не споделяме доводите на главния прокурор за противоконституционност на систематичното място на ал. 3 в чл. 217 и смятаме, че не е нарушен принципа на правовата държава по чл. 4 от Конституцията.

В искането се твърди, че § 49 от ЗИДНК нарушава и чл. 6, ал. 2 от ЕКЗПЧОС, тъй като разпореждането с чужда запорирана или заложена вещ, оставена за пазене, е обсебване, а не злоупотреба с доверие и наказанието би следвало да е съответно на това престъпление. Вероятно се има предвид несъответствие с чл. 6, т. 1 от ЕКЗПЧОС (а не чл. 6, ал. 2, както е посочено в искането), тъй като чл. 6, т. 2 съдържа презумпцията за невинност. Претендираното несъответствие между наказанието и престъплението, с което се нарушавало изискването за справедлив съдебен процес е неоснователно, тъй като въпрос на вътрешното законодателство и израз на наказателната политика на всяка държава е кои деяния да бъдат определени като един или друг вид престъпления и какви наказания да се налагат за тях, при положение, че те са ясно, конкретно и прецизно определени в закона и евентуалният субект на престъплението може да узнае от формулировката на разпоредбата кои действия или бездействия го правят наказателноотговорен за определено по вид престъпление. Престъплението злоупотреба с доверие по чл. 217, ал. 3 от НК не само е ясно и прецизно определено, то е и обосновано с оглед съображенията, изложени в становището по конституционосъобразността на разпоредбата.

5. Относно твърдението за противоречие на § 82, с който се създава нова ал. 2 в чл. 343 от НК и § 83, с който се създава ал. 2 в чл. 343а от НК с чл. 31, ал. 2 от Конституцията и за несъответствие с чл. 6, т. 2 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи:

В искането на главния прокурор се твърди, че разпоредбите на ал. 2 на чл. 343 и ал. 2 на чл. 343а са в пряко противоречие с презумпцията за невинност, установена в чл. 31, ал. 2 от Конституцията и чл. 6, т. 2 от ЕКЗПЧОС, тъй като едно лице, за което не е доказано с влязла в сила присъда, че виновно е извършило престъпление, се освобождава от налагане на наказание по волята на друго лице и въведеният институт в тези разпоредби е различен от този по чл. 21, ал. 1, т. 8 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), както са различни и последиците от тях.

Разпоредбите на ал. 2 на чл. 343 и на ал. 2 на чл. 343а предвиждат в случаите на извършени престъпления по чл. 343, ал. 1, б. "а" и "б", когато са причинени по непредпазливост и по чл. 343а, ал. 1, б. "а", ако деецът след деянието е направил всичко, зависещо от него за оказване помощ на пострадалия или пострадалите, деецът да не се наказва, ако пострадалият поиска това. С тези разпоредби по никакъв начин не се нарушава конституционно установената в чл. 31, ал. 3 (а не ал. 2, както е посочено в искането) презумпция за невинност на обвиняемия до доказване на обратното с влязла в сила присъда, тъй като те предвиждат при определени условия лицето да не се наказва, като по този начин наказателноправното му положение не се утежнява, а точно обратното – то се облекчава. Освен това обвиняемият разполага и с процесуална възможност да иска продължаване на делото.

Извършените деяния по чл. 343, ал. 1, б. "а" и "б" и чл. 343а, ал. 1, б. "а" не престават да бъдат престъпления, за които се налагат съответните наказания. При наличието обаче на посочените в закона условия (в първия случай ако деянията са извършени непредпазливо, а във втория – и ако деецът е направил всичко зависещо от него за оказване помощ на пострадалите), законодателят е преценил, че тези деяния предвид формата на вината и поведението на дееца след извършването на деянието, са с по-ниска степен на обществена опасност и е дал възможност извършилите ги лица да бъдат освободени от налагане на наказание, ако пострадалите от тези престъпления поискат това. Редът, по който това може да стане обаче е процесуалният ред и той е установен в НПК. Процесуалният ред за осъществяване на наказателната отговорност за тези престъпления не се променя – това са наказателни дела от общ характер, при които чл. 21, ал. 1, т. 8 от НПК предвижда възможност започнатото наказателно производство да се прекрати в предвидените в особената част на Наказателния кодекс случаи, когато пострадалият до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд направи искане за прекратяване на наказателното производство. Именно случаите по чл. 343, ал. 2 и чл. 343а, ал. 2 са такива случаи, предвидени в особената част на НК.

Изложените в искането съображения са правно неотнесими към предмета на настоящето конституционно дело, тъй като възможността за прекратяване на наказателно производство по искане на пострадалия (която възможност по същество се оспорва като противоречаща на чл. 31, ал. 3 от Конституцията) е процесуална възможност, която е уредена в чл. 21, ал. 1, т. 8 от НПК (разпоредба, чието съответствие с чл. 31, ал. 3 от Конституцията не се оспорва от главния прокурор), а не в чл. 343, ал. 2 и чл. 343а, ал. 2 от НК. В НПК има и други случаи, в които наказателното производство може да се прекрати, без да е установено с влязла в сила присъда, че едно лице виновно е извършило престъпление и без такова прекратяване да нарушава конституционната презумпция за невинност (например споразумението по чл. 414ж по НПК между прокурора и защитника). Следва да се отбележи (макар извън предмета на конституционното дело), че дори да се оспорваше чл. 21, ал. 1, т. 8 от НПК, противоречие с чл. 31, ал. 3 от Конституцията няма, тъй като чл. 21, ал. 2 от НПК предвижда, че в случая по чл. 21, ал. 1, т. 8 наказателното производство не се прекратява, ако обвиняемият направи искане то да продължи. Следователно дори при направено искане от пострадалия за прекратяване на наказателното производство, обвиняемият разполага с процесуална възможност да иска продължаване на делото и ако не се установи съгласно чл. 302 от НПК, че деянието е извършено, че е извършено от него или че е извършено от него виновно, както и ако деянието не съставлява престъпление, съдът с присъда ще го признае за невинен.

А що се отнася до изложените доводи за терминологичните несъответствия между разпоредбите на двата закона (прекратяване на наказателното производство по НПК и ненаказване на дееца по НК), тези несъответствия не влизат в конституционно недопустима колизия и не създават два различни института, тъй като редът по който се провежда

наказателното производство се определя в наказателнопроцесуалните, а не в наказателноправните норми. В този смисъл терминологичната несъгласуваност между материалния и процесуалния закон не води до колизия между тях и тази несъгласуваност може да бъде преодоляна с последващи законодателни актове.

Презумпцията за невиновност, установена в чл. 6, т. 2 от ЕКЗПЧОС означава, че във всички стадии на едно наказателно производство органите на досъдебното производство и съдът не може да имат убеждение или допускане, че обвиняемият е извършил деянието, в което е обвиняван преди влизането в сила на осъдителна присъда, че отговорността да се докаже вината пада върху обвинението, че всяко съмнение следва да бъде в полза, а не във вреда на обвиняемия, т.е. не следва в нито един стадий до приключване на наказателното производство неоснователно и необосновано да се утежнява наказателноправното положение на обвиняемия. А оспорваните разпоредби на чл. 343, ал. 2 и чл. 343а, ал. 2 по никакъв начин не създават предпоставки за нарушаване тези признаци на презумпцията за невиновност, поради което те не противоречат на чл. 6, т. 2 от ЕКЗПЧОС.

6. Относно твърдението за противоречие на § 90 от преходните разпоредби с чл. 4, чл. 6 и чл. 8 от Конституцията:

В искането на главния прокурор се твърди, че разпоредбата на § 90 от преходните разпоредби противоречи на чл. 8 от Конституцията, тъй като с акт на Народното събрание фактически се обезсилват влезли в сила присъди, отменят се наложени наказания и се прави опит да се определят нови наказания; на чл. 4 от Конституцията, тъй като текстът е практически неприложим, понеже няма орган, определящ наказанието и в НК няма определение на понятията "най-тежкото престъпление" и "рецидивист" и на чл. 6 от Конституцията, тъй като в някои случаи разпоредбата щяла да постави в по-неблагоприятно положение лица, които не са рецидивисти.

Съгласно § 90 от преходните разпоредби на ЗИДНК (ДВ, бр. 92 от 2002 г.) рецидивистите, осъдени с влезли в сила присъди при условията на действащия до влизането на този закон в сила чл. 26 (в сила от 8 август 1997 г.), изтърпяват наказание за всяко осъждане, но не повече от предвидения в закона максимален срок за най-тежкото от престъпленията, за които са осъдени. Според действащия до влизането в сила на ЗИДНК (ДВ, бр. 92 от 2002 г.) чл. 26 разпоредбите на чл. 23-25 от НК не се прилагаха за престъпления, представляващи опасен рецидив. Наказанията за тези престъпления се изтърпяваха поотделно.

С разпоредбата на § 90 от преходните разпоредби на ЗИДНК не се нарушава принципа на разделение на властите, тъй като тя не отменя наказания и не обезсилва влезлите в сила присъди, а преурежда заварените случаи в съответствие с новия по-благоприятен наказателен закон. Действително чл. 2, ал. 2 от НК допуска обратно действие на по-благоприятния за дееца наказателен закон, когато присъдата не е влязла в сила. Стабилността на постановените съдебни актове в оспорваната разпоредба обаче не се

засяга, тъй като установените в присъдите наказания не се отменят със закона. Предвижда се те да се изтърпят поотделно и в размер, така както е постановено в присъдите. Неизтърпяване на пълния размер на наложените наказания се предвижда само когато се надвишава предвидения в закона максимален размер за най-тежкото престъпление, като така се изключва възможността да се прилагат изключения от изключението по чл. 39, ал. 2 от НК. Неизтърпяването на пълния размер на всички наложени наказания обаче не настъпва по силата на закона. Действително в действащата законова уредба съществува непълнота относно реда за прилагането на тази разпоредба. Конституционният съд обаче е имал повод да се произнесе, че непълнотата в закон не е основание за неговата противоконституционност, а именно:

“По поставения въпрос съществува непълнота в законодателството, която не може да бъде запълнена от Конституционния съд чрез тълкуване на посочените конституционни разпоредби. Въпросът подлежи на уреждане от законодателния орган.” (Определение № 2 от 1996 г. по к.д. № 5 от 1996 г.);

“Конституционният съд не е компетентен да разглежда твърдения за съществуваща непълнота в даден закон. Такова пълномощие той няма. Съдът е компетентен да се занимае единствено с приети закони.” (Определение № 2 от 1994 г. по к.д. № 1 от 1994 г.).

Непълнотата в закона относно реда за прилагане на § 90 в близко бъдеще може да бъде отстранена от законодателния орган, тъй като упражнявайки правото си на законодателна инициатива с Решение № 603 от 23 юли 2004 г. Министерският съвет е предложил на Народното събрание да разгледа и приеме Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс. С § 43 от преходните и заключителни разпоредби на този законопроект се предлага допълнение в § 90 от ЗИДНК (ДВ, бр. 92 от 2002 г.) според което наказанието по тази разпоредба се определя по реда на чл. 304 от Наказателно-процесуалния кодекс – от съда със съдебен акт (определение). Така ще се предотврати всяко съмнение за нарушаване принципа на разделение на властите по чл. 8 от Конституцията, тъй като наказанието по § 90 ще се определя със съдебен акт.

Разпоредбата на § 90 от преходните разпоредби не противоречи и на принципа на правовата държава по чл. 4, ал. 1 от Конституцията, тъй като не е необходимо и възможно в закона да се дават легални определения на всички употребени понятия, а правоприлагащите органи по пътя на тълкуването и прилагането следва да осигурят точното изпълнение на закона. Смятаме, че липсата на законови определения на понятията “най-тежкото престъпление” и “рецидивист” не създава неяснота и възможност за противоречиво тълкуване, тъй като очевидно най-тежкото престъпление е това, за което е наложено най-тежко по вид и размер наказание. Кое е най-тежкото престъпление може да се установи и прецени от съда при сравняване на наложените наказания по отделните присъди, т.е установяването на най-тежкото престъпление е въпрос на правоприлагане, който във всеки конкретен случай ще се решава от съда, а не по силата на закона. Що се касае до претендираната законова неяснота относно понятието “рецидивист” разпоредбата

е достатъчно конкретна и ясна – тя се отнася за рецидивисти, осъдени при условията на отменения чл. 26. Разпоредбата на чл. 26 се прилагаше за престъпления, представляващи опасен рецидив. А хипотезите, в които при наличието на точно и изчерпателно посочени законови предпоставки, е налице опасен рецидив, са регламентирани в чл. 29 от НК.

Разпоредбата не противоречи и на принципа по чл. 6, ал. 2 от Конституцията за равенството на всички граждани пред закона, защото с нея лицата, които вече са осъдени и лицата, които ще бъдат осъдени при действието на новата законова уредба, се поставят в еднакво положение относно съответността на наказанията на престъпления, които са от един вид и са извършени при условията на опасен рецидив. С § 90 се отстраняват част от несправедливите последици от прилагането на отменения чл. 26 спрямо лицата, извършили престъпления, представляващи опасен рецидив, защото:

- предвидените в особената част наказания за престъпления, представляващи опасен рецидив са значително по-тежки от наказанията за същите престъпления, които не са извършени при условията на опасен рецидив;

- разпоредбата на чл. 26 изключваше възможността да се прилагат правилата по чл. 23 - 25 за съвкупност от престъпления, по които съдът определя наказание за всяко престъпление поотделно, но налага най-тежкото от тях, което може да бъде увеличено най-много с една втора, като така увеличеното наказание не може да надминава сбора от отделните наказания, нито максималния размер, предвиден за съответния вид наказание;

- по отношение наказанието лишаване от свобода отменената разпоредба на чл. 26 влизаше в колизия с чл. 39, ал. 2 от НК, според който наказанието лишаване от свобода може да бъде за срок от тридесет години само по изключение (правилото в ал. 1 на чл. 39 е за максимален срок на наказанието лишаване от свобода двадесет години) при замяна на доживотен затвор при множество престъпления по чл. 24 и 27, ал. 1, както и за някои особено тежки умишлени престъпления в случаите, специално указани в особената част на НК.

При положение, че по-високата степен на обществена опасност на престъпленията, извършени при условията на опасен рецидив, е отразена в по-голямата тежест на наказанията, предвидени за тези престъпления в особената част на НК, при положение, че наказанието лишаване от свобода само по изключение може да бъде за срок от тридесет години (а разпоредбата на чл. 26 допускаше значително надвишаване на това изключение), при положение, че цел на наказанието не може да бъде единствено осъществяване на наказателна репресия и че израз на хуманизма в правото е да се намалява използването на наказателна репресия, става очевидна несъответността на налаганите наказания по отменения чл. 26 на извършените престъпления. С отмяната през 2002 г. на чл. 26 законовата уредба се привежда в съответствие с наказателните принципи за целите на наказанието и за съответност на наказанието на престъплението, а с преуредбата на заварените случаи (макар и относно влезли в сила присъди) законодателят възстановява част от необосновано отнети права на осъдените рецидивисти. Правото на лична свобода е

41

основно конституционно право (а ограничаването на това право ограничава и други основни конституционни права) и дори на осъдените за опасен рецидив лица, то не може да се отнема неограничено и необосновано.

Действително практически е възможно в отделни случаи лица, осъдени по правилата на чл. 23-25 от НК за съвкупност от престъпления да получат по-тежки наказания от лицата по § 90 от преходните разпоредби за опасен рецидив. Такава възможност съществува, но тя ще бъде изключение. А спазването на принципа на равенство на гражданите пред закона се гарантира не чрез изключенията, а чрез множеството случаи.

Предвид гореизложеното считаме, че искането на главния прокурор на Република България за установяване на противоконституционността на посочените разпоредби от Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 92 от 2002 г.), както и за установяване на несъответствието им с Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи е неоснователно и следва да бъде отхвърлено.

МИНИСТЪР – ПРЕДСЕДАТЕЛ:

(Симеон Сакскобургготски)